

3. Ковалева Т.М. Практика работы с процессом индивидуализации: сборник научных трудов по материалам IV Всероссийской научной тьюторской конференции. -Томск: 2000. –С.49–53.
4. Ковалева Т.М., Кобыща Е.И., Попова (Смолик) С.Ю., Теров А.А., Чередилина М.Ю. Профессия «тьютор». М.-2012. -Тверь: «СФК-офис». –С.246.
5. Лях А.Ю. Развивающий потенциал тьюторских технологий в системе обучения старших школьников. // “Образование и наука”. 2013. № 10. -С. 37-51.
6. Щенников С.А Открытое дистанционное образование. -М.: “Наука”, 2002. -С. 527.

#### РЕЗЮМЕ

Мазкур мақолада прокуратура органлари ходимларининг малакасини оширишни масофавий ва аралаш шаклларда тьюторлик фаолиятини ташкил этишининг ўзига хос хусусиятлари ва талаблари ёритилган.

#### РЕЗЮМЕ

В статье освещены особенности и требования к организации работы тьютора в процессе повышения квалификации в органах прокуратуры в дистанционной и смешанной форме.

#### SUMMARY

The article highlights the features and requirements for the organization of the tutor's work in the process of professional development in the prosecutor's office in remote and mixed forms.

### ЮҚОРИ СИНФ ЎҚУВЧИЛАРИ ОНГИДА ЖАҲОЛАТГА ҚАРШИ КУРАША ОЛИШ ТАФАККУРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА ОИЛА ВА МАКТАБ ҲАМКОРЛИГИ

М.Р.Исақулов – катта ўқитувчи

Жиззах давлат педагогика институти

**Таянч сўзлар:** оила, мактаб, онг, тафаккур, жаҳолат, маърифат, таълим, ривожланиш, тарбия, миллий тарбия, миллий онг, насихат.

**Ключевые слова:** семья, школа, сознание, мышление, невежество, просвещение, образование, развитие, воспитание, национальное воспитание, просвещение, национальное сознание, совет.

**Key words:** family, school, consciousness, cognition, ignorance, enlightenment, education, development, upbringing, national education, national consciousness, advice.

Ўзбекистон Республикаси ёшлар тарбиясини давлат сиёсати даражасига олиб чиқди. Шу ўринда Ўзбекистон Республикасининг Қонунчилик палатаси томонидан 2016 йил 12 августда Ёшларга оид давлат сиёсати тўғрисида қонуннинг қабул қилиниши ва “Ўзбекистон Республикаси халқ таълими тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепцияси”нинг ҳаётга татбиқ этилиши ушбу сиёсатининг айнан ёшлар фаолиятига йўналтирилганлиги билан аҳамиятлидир. Уларда берилган вазифалардан келиб чиққан ҳолда юқори синф ўқувчилари онгида жаҳолатга қарши кураша олиш тафаккурини ривожлантириш бугунги куннинг асосий вазифаларидан бири сифатида долзарб масала, деб эътироф этиш мумкин.

Юқори синф ўқувчилари онгида жаҳолатга қарши кураша олиш тафаккурини ривожлантиришда уммутаълим мактаблари фаолияти билан чекланиб қолиш мумкин эмас. Шунинг учун ҳам бу масала ечимига оилани қўйиш мақсадга мувофиқдир. Оила ва мактаб ҳамкорлиги тизимини йўлга қўйишда ҳар бир юқори синф ўқувчисининг шахсига ҳурмат билан ёндашиш зарур. Чунки ҳар бир юқори синф ўқувчисининг оиласи ўзига хос тарзда шакллانган. Оиланинг ўзига хослиги унга берилган таърифда ҳам ўз аксини топган.

Оила – одамларнинг табиий, иқтисодий, ҳуқуқий, маънавий муносабатларига асосланган ижтимоий бирлигидир [1,3].

Демак, оила бир маънавий тизимлиги билан характерланар экан, биз ҳам унга уйғунлаштирилган ҳамкорликни таклиф этишимиз фойдадан холи бўлмайди. Маълумки, оила асосан миллий тарбияга суянган ҳолда ўз аъзоларинининг онги ва тафаккурини ривожлантириб, тарбиялаб боради. Шунинг учун ҳам бу ҳамкорлик тизимида қуйидагиларга эътиборни қаратишни мақсадга мувофиқ деб ҳисоблаймиз. Булар:

- ота –боболаримиз турмуш тарзи;
- миллий кадриятларимиз;
- миллий урф – одатларимиз;
- миллий-маънавий бойликларимиз;
- миллий маданиятимиз;
- миллий ғуруримиз;
- миллий ифтихорларимиз;
- миллий онг;
- миллий психология қабила.

Биз юқори синф ўқувчилари онгида жаҳолатга қарши кураша олиш тафаккурини ривожлантиришда

юқорида санаб ўтилган жиҳатларни таркиб топтиришимиз учун таълим -тарбия жараёнига оила ва мактаб ҳамкорлиги асосида ўқувчилар онги ва тафаккурини ривожлантириш мумкин.

Республикаимизнинг Президенти Шавкат Мирамонович Мирзиёев ташаббуси билан 2021 йилни “Ёшларни қўллаб қувватлаш ва аҳоли саломатлигини мустаҳкамлаш йили” деб эълон қилиниши мактаб ва оиланинг ҳамкорлигини таъминлашда муҳим асос бўлиб хизмат қилади.

Бугунги кунда юқори синф ўқувчиларини билимли, салоҳиятли, иқтидорли қилиб тарбиялашда уларнинг онги ва тафаккурини ривожлантириш керак. Бундай ҳислатларни ривожлантириш учун оила ва мактабнинг ҳамкорлиги бекиёс аҳамиятга эга. Мактаб билан оила ўртасидаги мукамал тарзда тузилган ҳамкорлик, юқори синф ўқувчиларини онги ва тафаккурини ривожлантиришда муҳим аҳамият касб этишини эътиборга олган педагогик жамоа ҳар бир ота – оналарни педагогик билимлар билан қуроллантириши мазкур тизим фаолиятига ижобий таъсир этади.

Шунинг учун ҳам педагоглар, ота-оналарга бола тарбиясида нималарга эътибор қаратиши кераклиги борасида педагогик тавсиялар бериб бориши бу тизимнинг самарали иш юритишига замин тайёрлайди.

Ота-оналар юқори исинф ўқувчилар психологиясини билишадими? Ота-оналар ўз болаларининг майли, кизиқиши, эҳтиёжлари билан кизиқиб кўришганми? Мактаб ўқитувчисидан ўз фарзанди тўғрисида маълумотлар олиб турганми? Ҳар бир ота-она ўқитувчиси ўтказган тадбирларда фаол иштирок этганми? - деган саволларга тўлиқ жавоб бера оладиган бўлсагина ўз фарзандларини маънан юксак шахс қилиб тарбиялашлари мумкин. Акс ҳолда, эса тарбияси оғир болаларни ҳам учратишимизга тўғри келиб қолади. Бундай ҳолат ўқитувчиларга алоҳида масъулият юклайди.

Мактаб ва оила ҳамкорлиги жараёнларида қиз болалар тарбиясига ҳам алоҳида эътибор қаратилади. Ширин сўзлик, самимийлик, сермулоҳазалик, гўзал ҳулқ, яхши муомала, саронжом-саришталик қиз боланинг кўркидир. Унинг кўркига кўрк қўшувчи, одамийлик фазилатларини таркиб топтириб боровчи ота-онадир. Ота-онанинг панд-насихатларини дилларига жо қилган йигит-қизлар ҳаётда қоқилмайдилар, қийинчиликларга сабрли, бардошли бўладилар. Уларнинг келгуси ҳаёт йўллари ҳам порлоқ бўлади.

Демак, оилада ота-оналар ўз фарзандларининг улағийи бораётганлигини теран ақл билан таҳлил қилиб боришлари керак. Айниқса, юқори синф ўқувчиларида ўзгараётган ички кечинмалар, физиологик ўзгаришлар ўқувчилар онги ва тафаккурини яхши ёки ёмон томонга ўзгартириши мумкин. Шу ўринда эътиборингизни бир ҳикояга қаратмоқчиман.

Бир куни Лукмони Ҳаким ўтиб кетаётсалар, бир она кизига насиҳат қилиб, яхши одатларни ўргатаётган эмиш: «Қизим сен ҳам балоғат ёшига етиб қолдинг. Эртага бировнинг хасмига борасан, меникига эса меҳмонга келасан, холос. Сен яхши ҳаёт кечираман, обрў эътиборли бўламан десанг, қайнонангни ҳурмат қил. Ҳаммадан эрта тур! Ҳаммадан кеч ёт! қўлинг эгри бўлмасин, бошинга қилич келса ҳам рост гапир. Ёлгончи, чакимчи, иккиюзламачи, ғийбатчи бўлма, қўлингдан келадиган хизматингни аяма, келган меҳмонни иззат – ҳурматини жойига қўйиб қузат. Оила аъзоларининг бировга ёмонлама, зийрак, доно, ақлли бўл! Куёвингни ҳурматини жойига қўй, кўчадан келганида кутиб ол! Кетганида қузатиб қўй. Саломни қанда қилма. Шундагина бахт сенинг йўлдошинг, ғам – ташвиш эса кундошинг бўлади» дебди. Шунда Лукмони ҳаким «Онасини кўриб қизини ол!» деганлари шу бўлса керак деб, йўлларида давом этган эканлар [2].

Шуни таъкидлаш керакки, бу ривоят орқали оилада болаларни миллий тарбия мезонлари асосида тарбиялаш мумкин. Шу ўринда шуни таъкидлаш керакки бу ҳикоя орқали она ўз қизининг эртанги куни ҳақида қайғуриб, ўз фарзандини оилага тайёрлаш билан бирга ёш қизининг оилага бўлган муносабати, онги ва тафаккурини ривожлантирмоқда. Жумладан, она кизига:

- тушунтириш;
- намуна кўрсатиш;

- одатлантириш;
- илтимос қилиш;
- тилак – истак билдириш;
- ёлвориш – илтижо қилиш;
- маслаҳат бериш;
- ундаш;

- узр сўраш каби тушунчаларнинг мазмун моҳиятини ривоят орқали сингдирмоқда. Бундан ташқари, инсонни ахлокий тарбиялашда энг кучли тарбиявий восита сифатида:

- ўғит – насиҳатлар;
- ибрат кўрсатиш;
- маъқуллаш ва макташ;
- мукофатлаш қабилардан фойдаланилса, самарали натижалар бериши қузатишлардан маълум.

Мактаб ва оила ҳамкорлигининг яхши йўлга қўйилиши ўқитувчиларга;

- ўқувчининг мактабга келишида;
- ўқувчининг яхши ўқишида;
- ўқувчининг тарбиясида;

- ўқувчининг дарсларни яхши ўзлаштириб фаол иштирокчига айланишида оила билан ҳамкорлик ўқитувчига қулайликлар яратади ва ўқувчи билан ишлашда ўқитувчи қийналмайди.

Мактаб ва оила ҳамкорлигининг яхши йўлга қўйилиши ота – оналарга:

- фарзандлари яхши ўқишини;
- фарзандлари бўш, яъни қаровсиз қолмаслигини;
- фарзандлари мустақил ақлли, доно фикрлашларида ота-оналарга қулайликлар яратади.

Демак, бундай тизим юқори синф ўқувчиларининг онгида жаҳолатга қарши кураша олиш тафаккурининг ривожланишига ижобий таъсир этади. Шунинг учун ҳам мактаб ва оила ҳамкорлигини узлуксиз равишда йўлга қўйиш мақсадга мувофиқдир.

#### Адабиётлар

1. Ҳасанбоева О. ва бошқалар Оила педагогикаси. –Т.: «Алоқачи», 2007.
2. Ҳайдарова Г.А. ва бошқалар Халқ педагогикаси. –Т.: «Тафаккур», 2009.
3. Ҳасанбоев Ж., Тўрақулов Х. ва бошқ. Педагогика фанидан изоҳли луғат. –Т.: «Fan va texnologiya», 2009.

#### РЕЗЮМЕ

Ҳозирги кунда таълим-тарбия жараёнида мактаб ва оила ҳамкорлиги масалаларини тадқиқ этиш бугунги куннинг долзарб вазифаларидан бири бўлиб турибди. Ушбу мақола айнан шу муаммони ёритишга қаратилган.

#### РЕЗЮМЕ

Данная статья посвящена одной из актуальных проблем образования в которой исследуется сотрудничество школ и семьи в процессе образования. Исследование проблем образования является целью данной статьи.

#### SUMMARY

The article deals with one of the actual problem of the present day Education: it is collaboration of school and family in the process of education. Investigating problems of education is the main goal of this article.

### КОРРУПЦИЯГА ҚАРШИ КУРАШ – ҒОЯВИЙ ТАРБИЯНИНГ АСОСИЙ МЕЗОНИ СИФАТИДА

Қ.А.Қадилов - Ёшлар билан ишлаш ва маънавий-маърифий ишлар бўйича проректор

Ажсиниёз номидаги Нукус давлат педагогика институти

**Таняч сўзлар:** коррупция, жинойтчилик ва ҳуқуқбузарлик, стратегия, резолюция, конвенция, миллий ғоя ва маффура, таълим-тарбия, педагогик соҳа.

**Ключевые слова:** коррупция, преступность и правонарушения, стратегия, резолюция, конвенция, национальная идея и идеология, образование и воспитание, педагогическая сфера.

**Key words:** corruption, crime and offenses, strategy, resolution, convention, national idea and ideology, education and upbringing, pedagogical sphere.

XX аср охири ҳамда XXI аср бошида коррупция иллат сифатида нафақат миллий хавфсизликка, балки келажак авлоднинг тарбиясига таҳдид солувчи омил сифатида ҳам намоён бўлмоқда.

Бинобарин, Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёев коррупциянинг миллий давлатчилик шаклланишига таҳдиди ва у олиб келиши мумкин бўлган оқибатлар ҳақида тўхталиб. «Жамиятимизда коррупция, турли жинойтларни содир этиш ва бошқа ҳуқуқбузарлик ҳолатларига қарши курашиш, уларга йўл қўймаслик, жинойтга жазо албатта муқаррар экани тўғрисидаги қонун талабларини амалда таъминлаш бўйича қатъий чоралар кўришимиз зарур» [1], дея қуйилиб, барчани огоҳликка қақирган.

Коррупция ҳар қандай давлат ва жамият ҳаётига

салбий таъсир кўрсатиши, давлатнинг ижтимоий, иқтисодий ва сиёсий функцияларининг талаб даражасида бажарилишига қаршилик кўрсатиши боис мамлакат 1997 йил август ойида қабул қилган Миллий хавфсизлик концепциясида коррупция миллий хавфсизликка таҳдид деб эътироф этилади.

Халқаро миқёсда ўтган давр мобайнида коррупцияга қарши курашиш ҳамда унинг олдини олишга қаратилган мустаҳкам ҳуқуқий база шаклланди. БМТ Иқтисодий ва ижтимоий кенгашининг Коррупцияга қарши кураш резолюцияси (1995 й.), кейинчалик эса Давлат мансабдор шахсларининг халқаро Ахлоқ кодекси (1996й.), Халқаро тижорат ташкилотларида коррупция ва порахўрликка қарши кураш ҳақидаги декларация (1997 й.), Миллатлараро уюшган